

Preventie- en Handhavingsplan Alcohol Gemeente Waalwijk 2024-2027 (Niet voor Nix18)

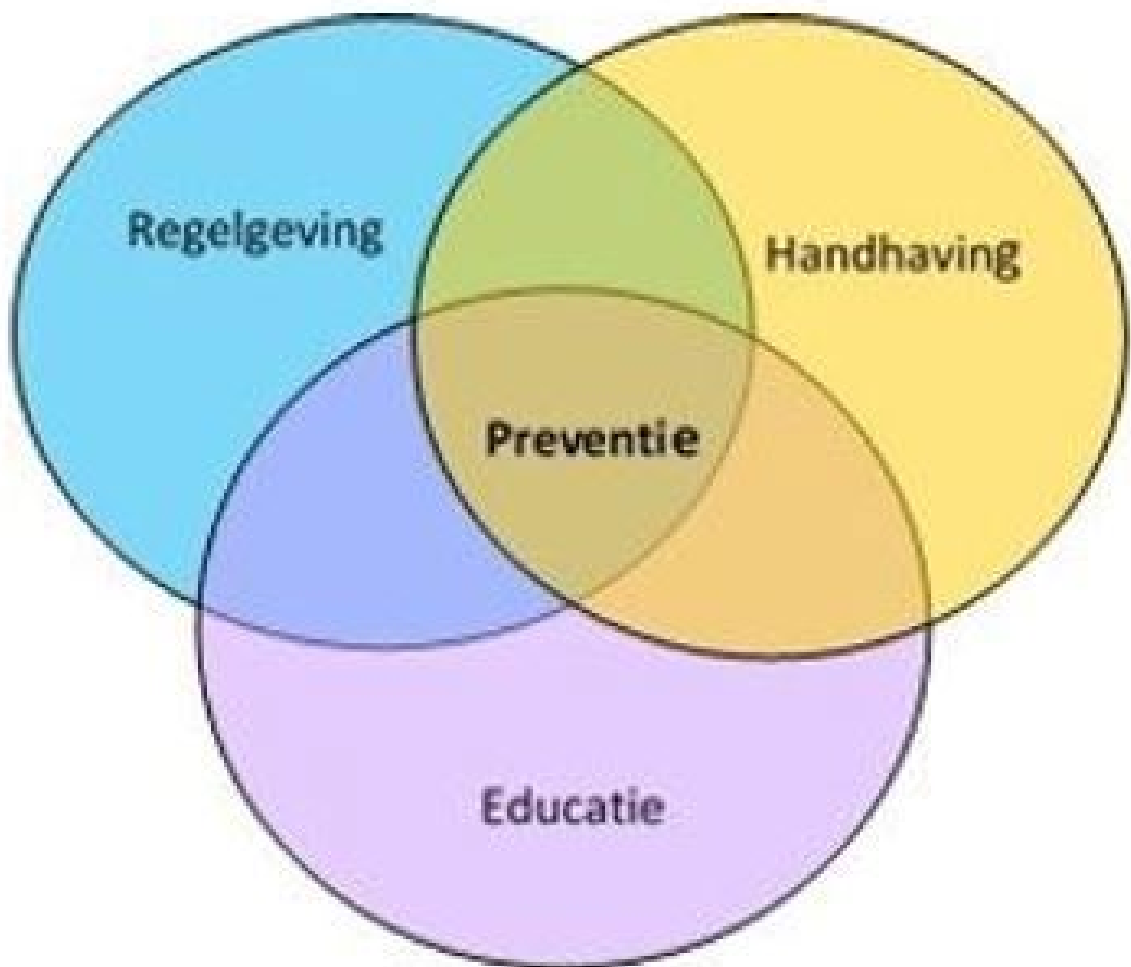
Inleiding

Het preventie- en handhavingsplan is onderdeel van het gezondheidsbeleid.

Gemeenten zijn op grond van artikel 43a van de Alcoholwet verplicht om elke vier jaar, gelijktijdig met een nota gemeentelijk gezondheidsbeleid (art. 13, tweede lid, van de Wet publieke gezondheid (Wpg)), een preventie- en handhavingsplan alcohol te laten vaststellen door de gemeenteraad.

Waarom een preventie- en handhavingsplan alcohol?

Elk kind heeft het recht om gezond en veilig op te groeien. De Alcoholwet (voorheen Drank- en Horecawet (DHW)) is een bijzondere wet omdat één van de voornaamste doelen is dat het de jeugd beschermt tegen de schadelijke effecten die alcohol kan hebben op gezondheid en veiligheid. Gemeenten zijn de belangrijkste uitvoerder van de Alcoholwet. Zowel juridisch, educatief/preventief als op het gebied van handhaving is de gemeente regisseur van het lokale alcoholbeleid. Het verplichte Preventie- & Handhavingsplan is hiermee de wettelijke bekrachtiging van deze regierol. Het P&H-plan biedt gemeenten daarnaast de mogelijkheid om de (soms) gescheiden werelden van preventie en handhaving dichter bij elkaar te brengen en te verenigen in een integraal beleidsplan met één gezamenlijke missie: *het voorkomen van alcohol gerelateerde schade, met name onder jongeren.*

Handhaving is onlosmakelijk verbonden aan preventie, zo blijkt uit het bovenstaande model van Reynolds. Reynolds beargumenteert dat preventie bestaat uit een gelijkwaardige combinatie van regelgeving, educatie en handhaving.

Nationaal Preventieakkoord

Naast het wettelijk kader (Alcoholwet en Wpg) heeft de Rijksoverheid in 2018 een Nationaal Preventieakkoord afgesloten waarin afspraken staan over de aanpak van roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2018). Via de VNG hebben ook de gemeenten zich aan de doelstellingen van dit Nationaal Preventieakkoord gecommitteerd.

Gemeente Waalwijk

De gemeente Waalwijk vindt het belangrijk dat zijn inwoners zoveel mogelijk kansen krijgen om zich te ontwikkelen tot gezonde en gelukkige mensen. Wij willen gezond leven zoveel mogelijk stimuleren. Zowel onze strategische visies 'Koers sociaal domein', 'Jong in Waalwijk' en de nota Publieke Gezondheid Midden Brabant 2024-2027 'Koers houden met een sterke basis' zijn gebaseerd op het uitgangspunt dat iedereen een kans moet hebben om een gezonde Waalwijker te zijn of te worden. Ook via Go Waalwijk werken we aan een integrale benadering van die gezonde Waalwijker.

1. Probleemanalyse

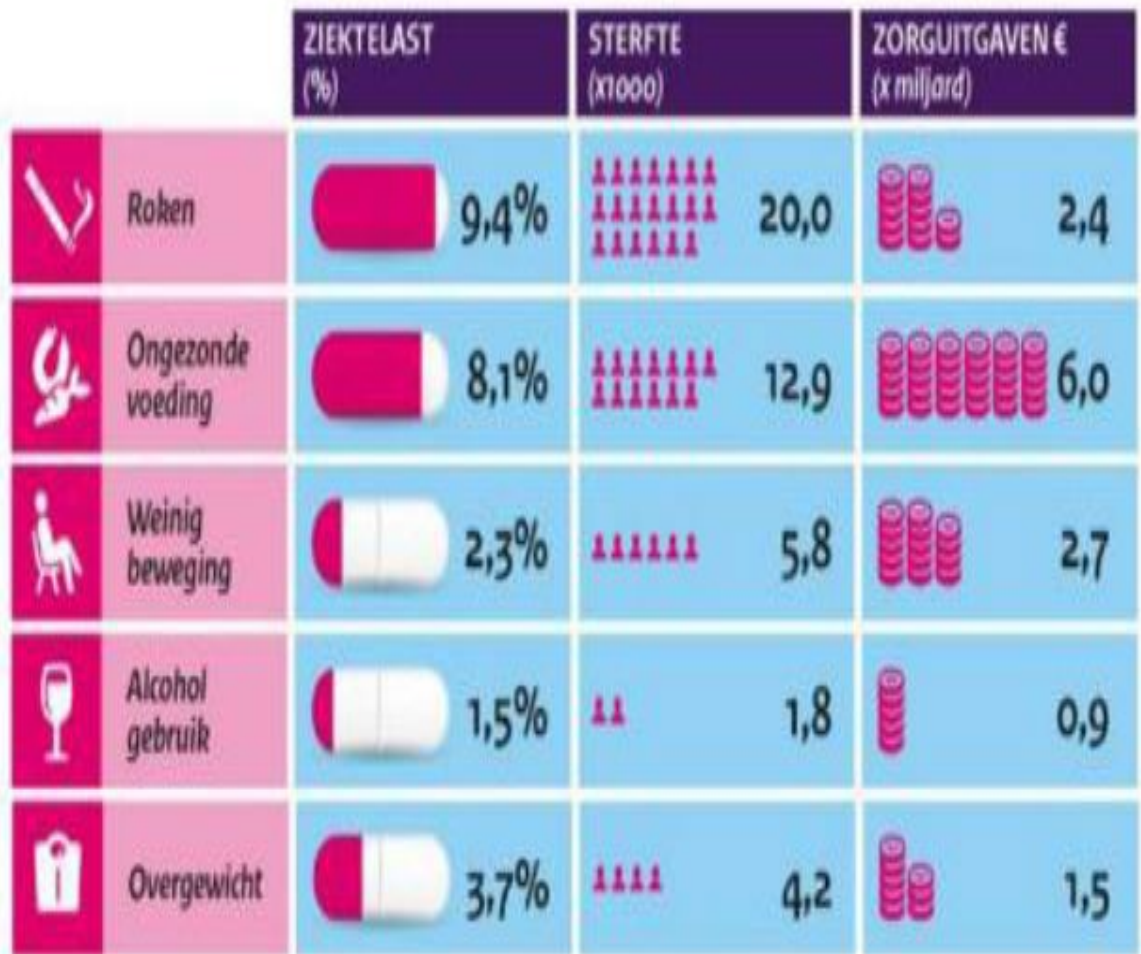
1.1 Schadelijkheid van alcohol

Alcoholgebruik en vooral problematisch alcoholgebruik draagt niet bij aan de gezondheid. Terwijl het gebruik van alcohol breed geaccepteerd is, zijn de risico's ervan groot. Onderzoek van de GGD Hart voor Brabant (hierna: GGD) in onze gemeente toont aan dat nog steeds veel inwoners van gemeente Waalwijk, en met name ook de jongeren, alcohol drinken. Hier komen we in de verdere probleemanalyse uitgebreider op terug. Jongeren zijn in de groei en alcoholgebruik beïnvloedt de fysieke en mentale ontwikkeling negatief (Cotten, 2023). De hersenen van kinderen zijn nog in ontwikkeling. Het drinken van alcohol op jonge leeftijd is daarom voor hen extra schadelijk. Alcohol kan de ontwikkeling van sommige delen van de hersenen verstoren en dat kan leiden tot blijvende gedragsveranderingen. Naast de directe effecten die alcohol op het lichaam heeft, heeft het ook invloed op latere leeftijd. De kans op alcoholverslaving wordt groter als iemand vroeger begint met drinken. Uit onderzoeken blijkt dat jongeren, die voor hun 13e beginnen met drinken, een kans van 40% hebben om later verslaafd te raken aan alcohol.

Enige tijd geleden hoorde je de 'NIX18=Niet voor niks' spotjes overal. Neuropsycholoog Erik Scherder legde daarin uit waarom het voor tieners belangrijk is geen alcohol te drinken tot ten minste hun achttiende. Centraal hierin staat de misvatting 'dat je kinderen beter kunt leren drinken om ze zo om te leren gaan met alcohol' (Verantwoord leren drinken bestaat niet - IKPas, 2023).

'Liever onder mijn eigen dak, dan bij een ander of op straat'. Veel ouders denken op deze manier het alcoholgebruik van hun kind(eren) te kunnen controleren en reguleren. Maar niets is minder waar. Kinderen op jonge leeftijd in aanraking laten komen met alcohol, zorgt ervoor dat ze ook buitenshuis vaker gaan drinken en het verhoogt de kans op verslaving op latere leeftijd. Daarnaast is alcohol drinken op jonge leeftijd, terwijl de hersenen nog volop in ontwikkeling zijn, schadelijk voor diezelfde hersenen. Dus een paar slokjes champi op feestelijke momenten, een klein biertje op de camping of een halve Bacardi-cola is nooit een goed idee.

Alcohol is ongezond en is gerelateerd aan hogere risico's op verschillende vormen van kanker. Het drinken van één glas alcohol is al schadelijk voor bijna alle organen. Ook zorgt alcohol voor een verhoogde kans op huiselijk geweld, verkeersongevallen, slecht slapen en somberheid. Voor jongeren heeft alcohol een negatief effect op de ontwikkeling van de hersenen. Hoe eerder jongeren met alcohol beginnen, hoe groter de kans op problemen op latere leeftijd. In de grafiek hieronder staat de invloed van onder andere alcoholgebruik op ziektelast, sterfte en zorguitgaven weergegeven (*Alcoholgebruik / ziektelast, z.d.*).

1.2 Alcoholgebruik onder jongeren

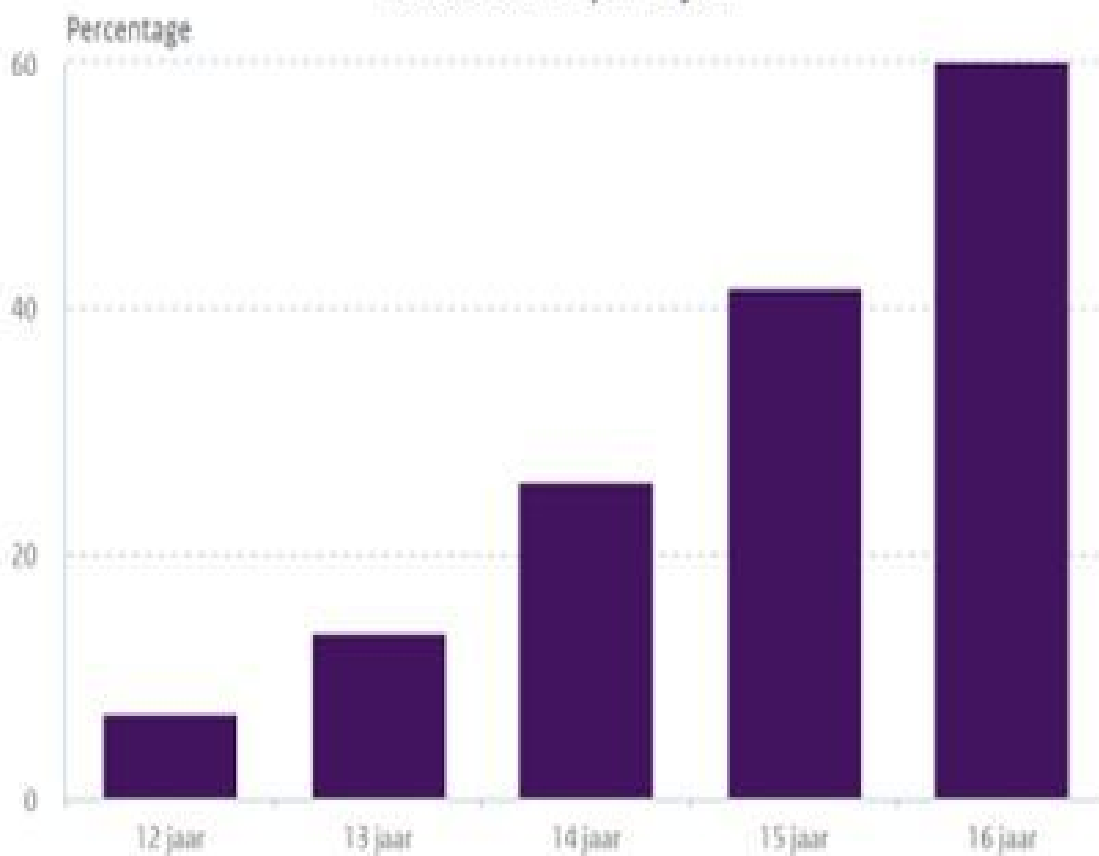
Landelijk

Alcoholgebruik onder Nederlandse jongeren wordt gemeten aan de hand van het Peilstationsonderzoek Scholieren en de Health Behaviour in School-aged Children studie (hierna: HBSC) in samenwerking met het Trimbos-instituut, het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). In 2021 bleek uit de cijfers dat 27,8% van de scholieren tussen de 12 tot en met 16 jaar aangeeft in de afgelopen maand alcohol te hebben gedronken (Cotten, 2023a). Het percentage loopt sterk op per leeftijd, zoals weergegeven wordt in onderstaande grafiek. Onder twaalfjarige scholieren geeft 6,9% aan alcohol te gebruiken, voor dertienjarigen is dat 13,6%, veertienjarigen 25,9%, vijftienjarigen 41,8% en zestienjarigen 59,9%.

Ten opzichte van deze cijfers in 2011, 2016 en 2019 zien we dat de leeftijd waarop het eerste glas alcohol wordt gedronken wel iets lijkt te af te nemen (Epidemiologen, team Onderzoek GGD Hart voor Brabant, 2020). Voor jongeren onder de 12 jaar, tussen de 12 en 13, 16 en 17 en 18 jaar of ouder neemt het percentage af. Een uitzondering zijn de jongeren tussen de 14 en 15 jaar: dat percentage blijft stabiel tussen de 23% en 29%.

Alcoholgebruik door jongeren (afgelopen maand) ☰

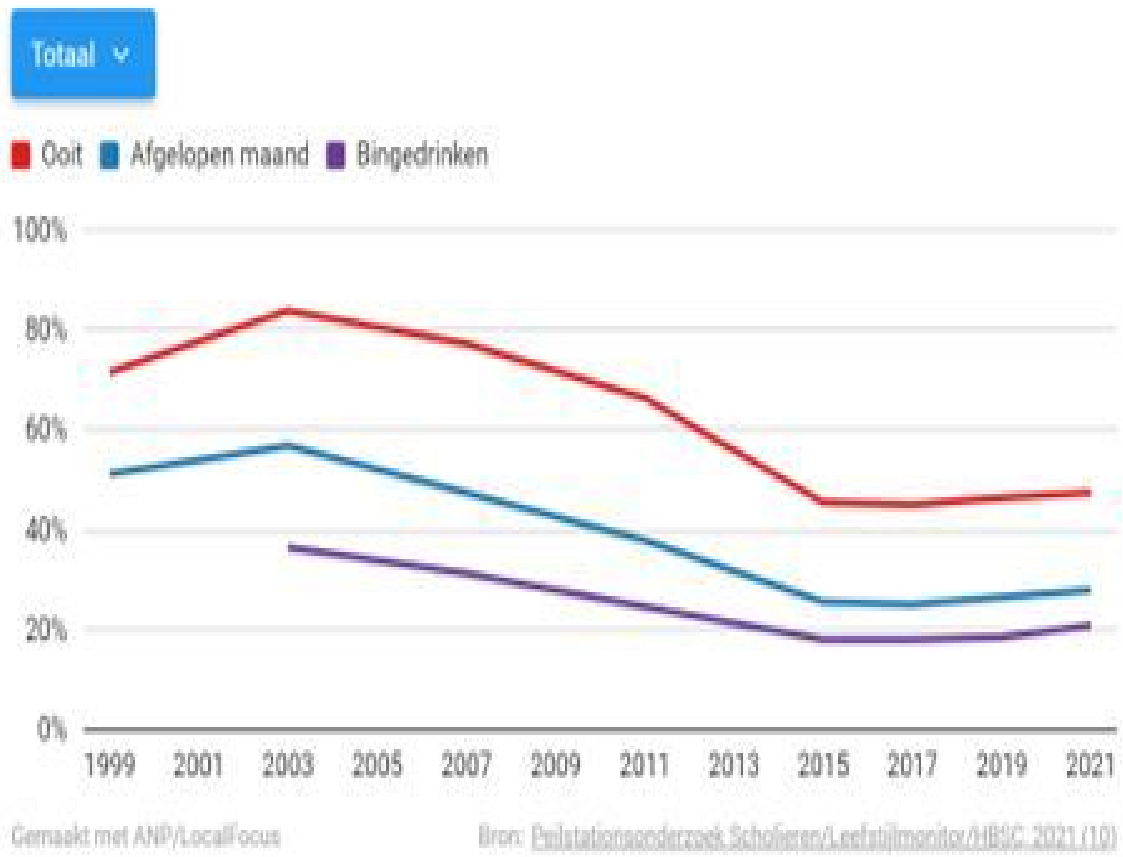
Scholieren 12 t/m 16 jaar

Opvallend is onder andere dat de meerderheid van de zestienjarigen nog steeds aangeeft alcohol te consumeren, ondanks dat de leeftijdsgrens in 2014 is verhoogd van 16 naar 18 jaar. De landelijke trend is dat het percentage scholieren tussen de 12 en 16 jaar dat aangeeft ooit alcohol hebben gebruikt licht stijgt, zoals getoond in onderstaande grafiek. Tussen 2003 en 2017 zagen we een daling van 84,2% naar 44,8% en sindsdien neemt het alcoholgebruik weer enigszins toe tot 47,5% in 2021 (Castagna, 2022).

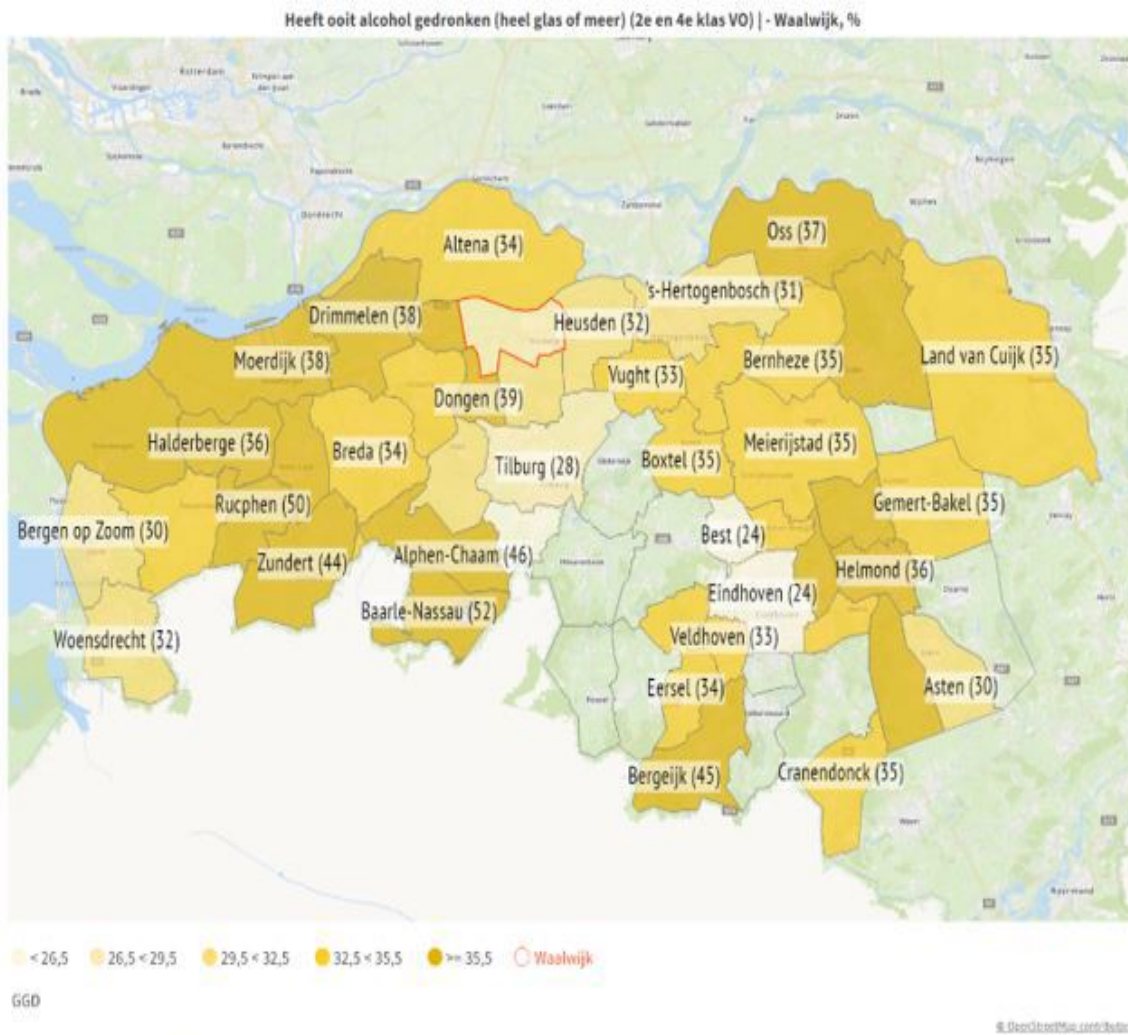
Trend alcoholgebruik en bingedrinken

Jongeren van 12 t/m 16 jaar

Lokaal

In gemeente Waalwijk heeft de GGD Hart voor Brabant een vragenlijst afgenomen onder scholieren in de tweede en vierde klas van het voortgezet onderwijs met daarin onder andere vragen gericht op alcoholgebruik (*Dashboard2*, z.d.-a). Uit dit onderzoek komt naar voren dat: 29% van de scholieren tussen de 12 en 16 jaar ooit alcohol heeft gedronken, 31% dit recent (in de afgelopen 4 weken) heeft gedaan en 20% recent binge heeft gedronken. De vraag of scholieren ooit alcohol hebben gedronken heeft de GGD aan alle gemeenten in Noord-Brabant voorgelegd, daaruit komt het onderstaande beeld naar voren.

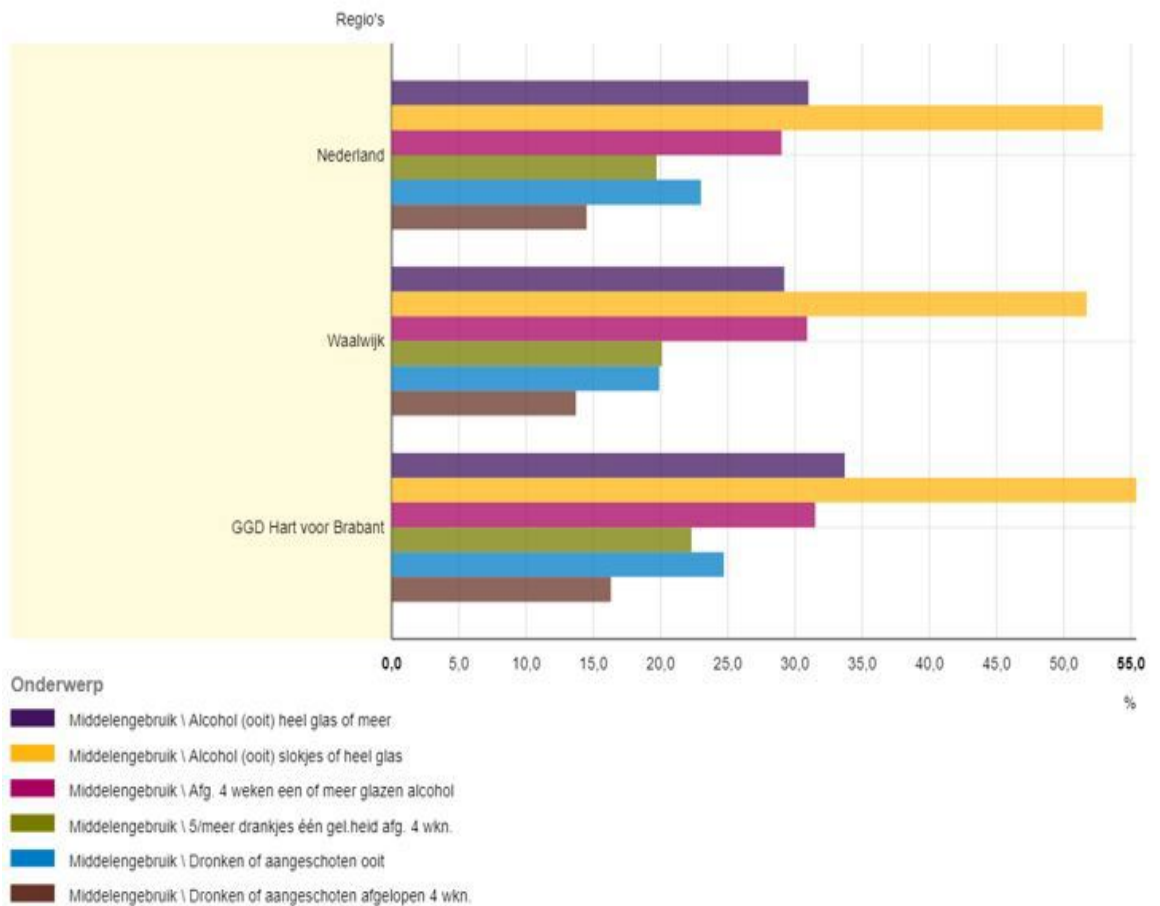

Daarnaast kunnen we een vergelijking maken tussen Waalwijk, Regio Hart voor Brabant en Nederland op basis van de bevindingen van de Corona Gezondheidsmonitor van 2021 (CBS Statline, z.d.). Deze meting is een extra uitvoering van de Gezondheidsmonitor Jeugd. In onderstaande grafiek staat een totaalbeeld van verschillende vragen rondom alcoholgebruik op de drie niveaus. In gemeente Waalwijk is het alcoholgebruik op de meeste vlakken minder dan in het totaal van de regio Hart voor Brabant en Nederland, met twee uitzonderingen.

1. Het nuttigen van 5 of meer drankjes op één gehele dag in de afgelopen 4 weken betreft in Waalwijk 20,1% van de scholieren en in het totale beeld van Nederland is dat 19,7%.
2. In de afgelopen 4 weken één of meer glazen alcohol drinken is in 2021 voor gemeente Waalwijk 30,9% (hierboven afgerond op 31%) en voor heel Nederland 29,0%.

Corona Gezondheidsmonitor Jeugd 2021; regio

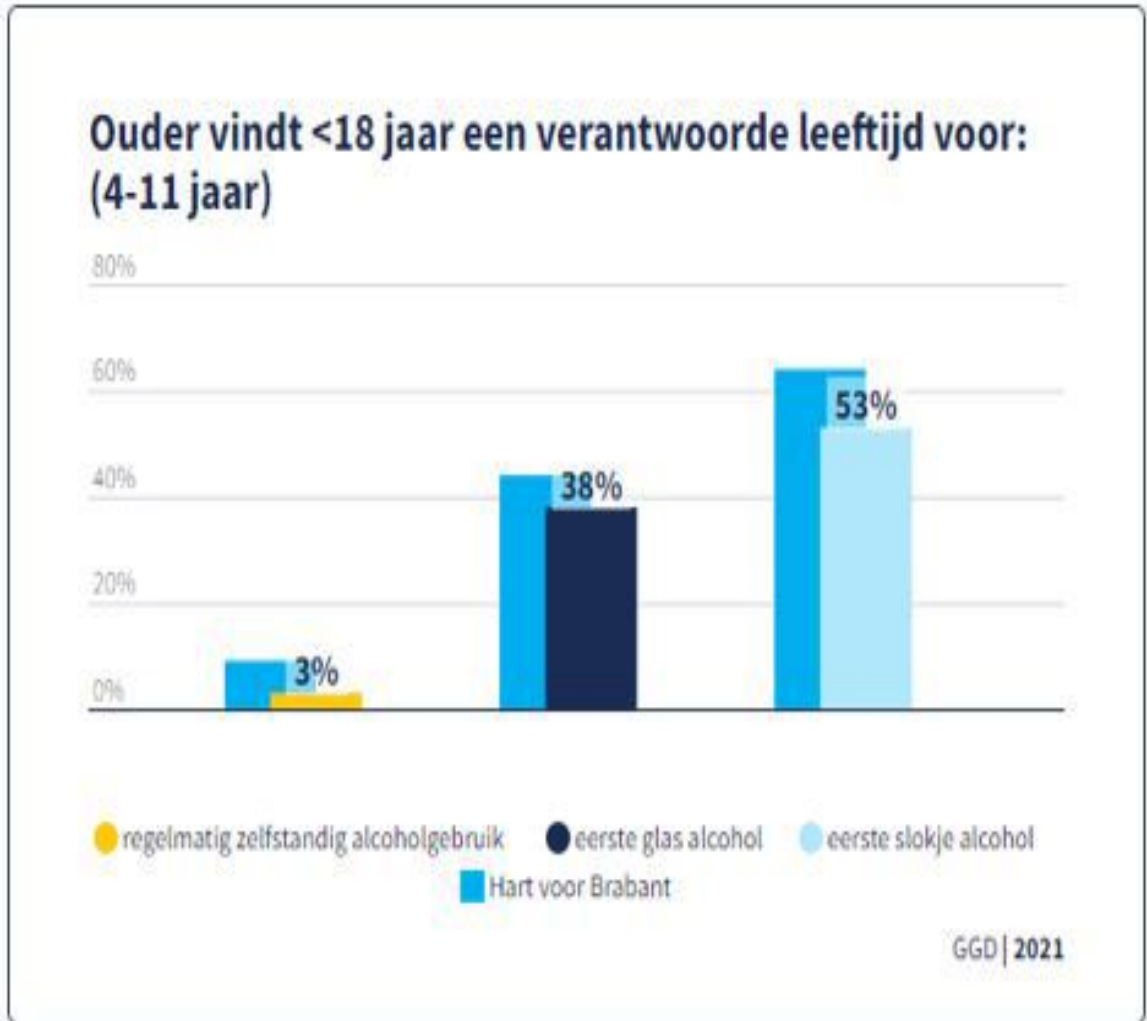
Marges: Waarde
 Persoonskenmerken: Totaal

De trend laat in gemeente Waalwijk geen stijging zien, in tegenstelling tot het eerder genoemde landelijke beeld. Waar in 2011 nog 45% van de jongeren tussen de 12 en 16 aangeeft in de afgelopen 4 weken een glas alcohol te hebben gedronken, was dat in 2016 35%, in 2019 31% en in 2021 ook 31% (zie ook de bovenstaande grafiek).

1.3 Acceptatie en alcoholgebruik onder jongeren

In gemeente Waalwijk ligt het acceptatiecijfer lager dan het landelijk en in de regio Hart voor Brabant is, zoals te zien in de grafiek (*Dashboard2, z.d.-a*). In 2021 heeft de GGD Hart voor Brabant ouders van kinderen in de leeftijd van 4 tot 11 jaar gevraagd of zij vinden dat jonger dan 18 jaar een verantwoorde leeftijd is voor het eerste alcoholgebruik. Van hen geeft 53% aan dat het zij het verantwoord vinden om het eerste slokje alcohol te consumeren voordat een kind 18 jaar is, 38% vindt dit verantwoord bij het eerste glas alcohol en 3% bij regelmatig zelfstandig alcoholgebruik.

Begin 2023 is een kwantitatief onderzoek uitgevoerd naar hoe Nederlandse jongeren en volwassenen over alcohol denken (Trimbos-instituut, 2023). Jongeren blijken vaak meer bewustzijn te hebben over de schadelijkheid van alcoholgebruik van volwassenen. Een voorbeeld is dat jongeren vaker (73%) weten dat één glas alcohol per dag drinken ongezond is dan volwassenen (47%). Het wijzigen van een norm kost natuurlijk tijd. De cijfers laten zien dat we op de goede weg zijn, maar we zullen ons moeten blijven inzetten. Hoe wij dit willen doen, laten we zien in dit plan.

1.4 Locatie alcoholconsumptie

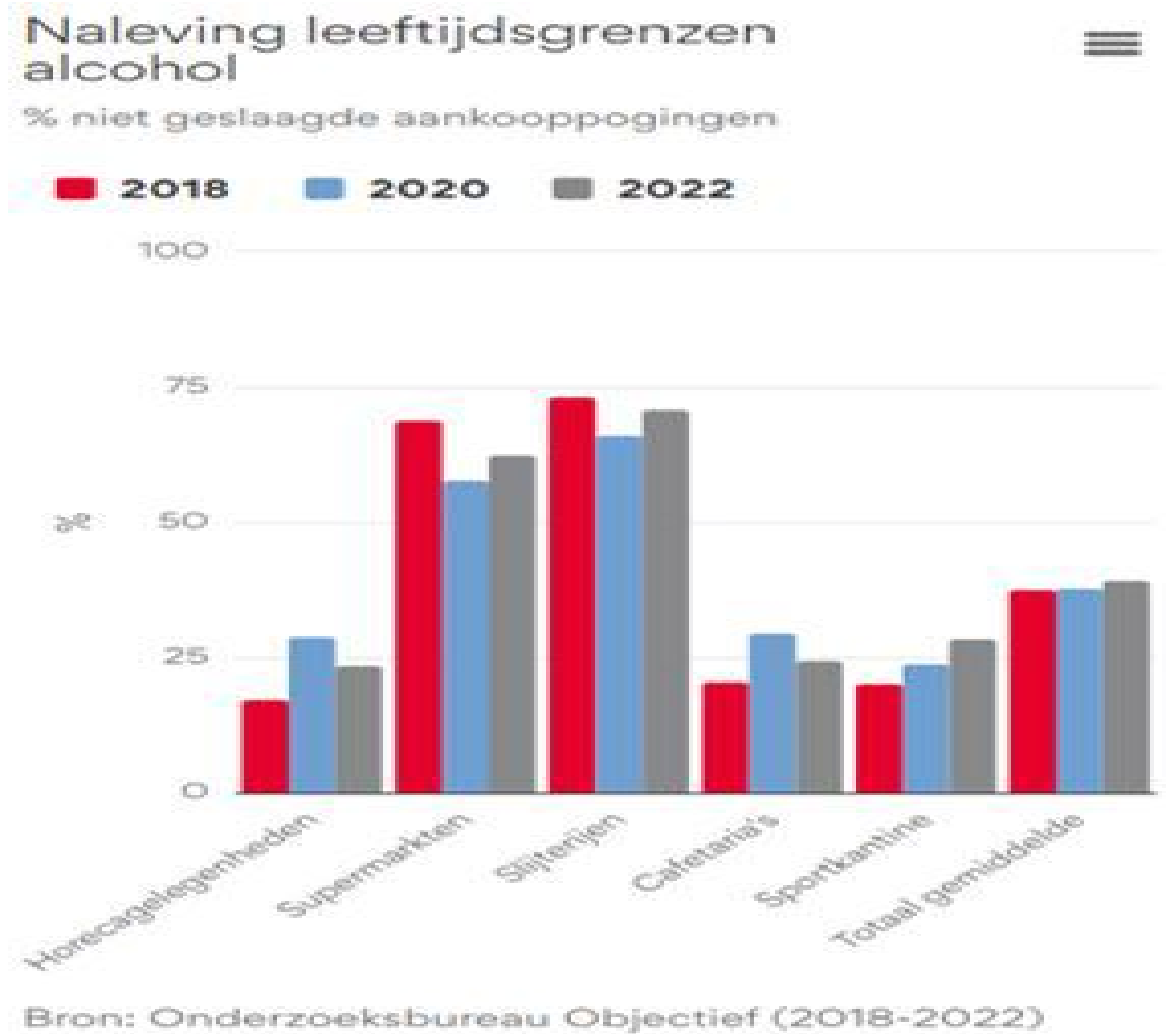
Cijfers over de locatie van de alcoholconsumptie door jongeren zijn voor het laatst gepubliceerd in 2019 op basis van het Peilstationsonderzoek (Rombouts et al., 2020). Van alle locaties waar alcohol maandelijks of vaker wordt gedronken door scholieren tussen de 12 en 16 jaar staat 'bij anderen thuis' met 41% bovenaan, gevolgd door 'in de discotheek of club' met 29%, 'thuis' met 26% en 'in een hok, schuur of keet' met 23%. Bij de overige locaties ging het om minder dan 10%: op straat of een hangplek, in een buurthuis of jeugdhonk, de sportkantine of op school. Aangezien er geen recentere cijfers zijn, hebben we de Jongerenambassadeurs van Waalwijk gevraagd of zij zich in dit beeld herkennen. Zij gaven aan dat de eerste keer drinken van alcohol vaak gebeurt op feestjes thuis, bijvoorbeeld bij een zestiende verjaardag. Ouders of meerderjarige vrienden faciliteren deze alcoholconsumptie.

1.5 Verkrijgen en naleving

Landelijk

De HBSC studie die in 2021 is uitgevoerd laat zien dat scholieren alcohol voornamelijk verkrijgen van vrienden (34,3%) of ouders (29%) (Castagna, 2023). Samen zijn dit de grootste categorieën. Op afstand volgt dat scholieren het anderen laten kopen (14,7%), dat het wordt verstrekt door anderen (11%) en dat ze het zelf kopen (4,7%).

Onderstaande grafiek geeft aan in welke mate verschillende sectoren correct de alcoholwet naleven (Castagna, 2023). Het percentage niet geslaagde aankoopogingen door minderjarige jongeren is in het totaalbeeld tussen 2018 en 2022 gestegen van 37,7% naar 39,4%. We zien landelijk vooral een verbetering in correcte naleving bij sportkantines.

Lokaal

Lokaal zijn er door onze handhavers gedurende de looptijd van het voorgaande plan, aan de hand van de vastgestelde branches controles uitgevoerd. In onderstaand schema staan het aantal controles per branche en het aantal overtredingen benoemd. Iedere overtreding is gesanctioneerd.

Branches	Aantal controles	Jaar dat controles zijn uitgevoerd	Aantal overtredingen
Paracommercieel	11	2019	6
Supermarkten en slijterijen	18	2018 en 2020	9
Horeca*	0	-	-
Evenementen	6	2019 en 2021	0

* Deze branche stond oorspronkelijk gepland voor 2020. In 2020 en 2021 zijn er geen reguliere controles uitgevoerd vanwege corona. Er is in die jaren slechts 1 controle uitgevoerd na een melding van een overtreding bij een supermarkt.

Daarnaast heeft Nuchter, Kenniscentrum Leeftijdsgrenzen, een regionaal nalevingsonderzoek uitgevoerd bij horecagelegenheden en sportkantines in opdracht van een aantal gemeenten in Regio Hart van Brabant. Deze opdracht komt voort uit de regionale gezondheidsnota. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in 2023 en in onderstaande grafiek staan de uitkomsten weergegeven (Nuchter, z.d.). Per gemeente staat het aantal en percentage juiste en onjuiste naleving weergegeven. Uit deze bevindingen constateren we dat alcoholverstrekking een aandachtspunt in het beleidsplan en de uitvoering moet blijven. Tegelijkertijd zien we ook dat gemeente Waalwijk ten opzichte van de andere gemeentes het hoogste nalevingspercentage heeft.

Figuur 2: Naleving op aankoopniveau per verkoopkanaal (N=90)

2. Terugblik opgroeien zonder Alcohol 2020-2023

Om ervoor te zorgen dat minder jongeren onder de 18 jaar alcohol gaan drinken is zowel ingezet op voorlichting, als op het beperken van de beschikbaarheid van alcohol. Om leerlingen op een juiste manier voorlichting te kunnen geven over middelengebruik, zijn meerdere trainingen en bijeenkomsten voor docenten van voortgezet onderwijs-scholen in Midden-Brabant verzorgd. In samenwerking met ambtenaren 'handhaving en toezicht' is een regionaal nalevingsonderzoek uitgevoerd bij horeca en sportkantines. Naar aanleiding van de resultaten is extra ingezet om sportverenigingen te ondersteunen bij het verbeteren van hun NIX18 beleid, onder andere via bijeenkomsten van Go Healthy.

Om de sociale norm onder ouders/verzorgers te versterken dat alcoholgebruik onder de 18 jaar verboden is en hun opvoedvaardigheden omtrent dit onderwerp te versterken, is de campagne 'Zien drinken Doet drinken' (zie afbeelding) uitgerold en zijn er voorlichtingsouderavonden, interactieve kroegentochten, webinars en cursussen georganiseerd. Ook is een 'gesprek met de ouders', evenals een verwijzing naar Veilig Thuis, expliciet opgenomen in het 'regionaal protocol alcoholintoxicatie en nazorg'. Dit is een samenwerkingsafspraken (tussen Brabantse ziekenhuizen, Veilig Thuis, Novadic Kentron, de Brabantse GGD-en en het Netwerk Acute Zorg Brabant) ten aanzien van minderjarigen die met een alcoholintoxicatie opgenomen worden in het ziekenhuis.

Om volwassenen bewuster te laten nadenken over hun eigen drinkgedrag en bijbehorende risico's, wordt jaarlijks de campagne IKPAS en Dry January gepromoot, in samenwerking met o.a. KBO-Brabant. De resultaten hiervan zijn in te zien via de Brabantscan. In publieke ruimten zetten we in op het terugdringen van alcoholgebruik. De sportkantines van de gemeente geven hier invulling aan door aan te sluiten bij de 'Gezonde Sportkantines', een programma vanuit Jongeren op gezond gewicht (JOGG). Zij bieden alternatieven voor alcohol aan, zowel alcoholarm als alcoholvrij, en hanteren matigingsbeleid.

Daarnaast heeft Tilburg University een 'Alcoholbeleid voor Studenten' opgesteld, in samenwerking met de GGD Hart voor Brabant, Tranzo/Academische Werkplaats, Novadic Kentron, studentenverenigingen en de introductiecommissie van de universiteit. Ten slotte is er door de GGD en het Trimbos Instituut een bijeenkomst georganiseerd om te verkennen wat de mogelijkheden zijn voor het opzetten van een regionale aanpak 'Opgroeien in een Kansrijke Omgeving'. Een aantal gemeenten gaat nu lokaal aan de slag met onderdelen uit deze aanpak en eventuele regionale samenwerking biedt mogelijkheden voor de toekomst.

3. Ambitie en doelstellingen

3.1 Ambitie

De ambitie van de gemeente Waalwijk is in de afgelopen jaren niet gewijzigd. Wij sluiten ons aan bij het Nationaal Preventieplan en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). In deze plannen staan concrete en meetbare doelen geformuleerd.

Nationaal Preventieakkoord

Met het Nationaal Preventieakkoord gericht op het stoppen met roken, terugdringen van problematisch alcoholgebruik en tegengaan van overgewicht zijn belangrijke ambities gesteld en afspraken gemaakt. In het laatste Regeerakkoord (Rutte IV) is afgesproken dat de doelen van het Nationaal Preventieakkoord leidend blijven.

Regionale Gezondheidsnota

In de voorgaande regionale nota publieke gezondheid 'Met Gezond Verstand' 2020-2023 is gekozen om de regionale ambities te formuleren rondom 4 pijlers:

Gezonde Start

Gezonde Leefstijl

Gezonde Geest

Gezonde Omgeving

Deze pijlers zijn nog steeds een dekkende paraplu voor de regionale samenwerking op het vlak van publieke gezondheid in Midden-Brabant. De regionale pijlers zijn de afgelopen jaren verankerd in regionaal en lokaal beleid en in de uitvoering en blijken nog steeds de belangrijke preventieve uitgangspunten om op in te zetten. Deze pijlers vragen alle om langdurige inzet om vanuit preventie echt het verschil te maken. Met de nota Publieke Gezondheid Midden Brabant 2024-2027 houden we dus 'koers met een sterke basis'.

3.2 Doelstellingen

De wettelijke basis, cijfers rondom alcoholgebruik en Waalwijkse ambities zijn de uitgangspunten voor het preventie en handhavingsbeleid. Daarbij conformeren we ons aan de doelstellingen uit het *Nationaal Preventieakkoord* (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2018) die gericht zijn op het bestrijden van problematisch alcoholgebruik (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2023). De belangrijkste doelen voor 2040 zijn:

- Een daling van het aantal jongeren dat ooit alcohol heeft gedronken van 45% naar 25%. Het streven is om uiteindelijk tot 0% alcoholgebruik te komen onder de 18 jaar.
- Een daling van het aantal zwangere vrouwen dat drinkt van 8,9% naar 4%. Het streven is om uiteindelijk tot 0% alcoholgebruik te komen. Vanuit het gezondheidsbeleid en het programma kansrijke start richten we ons ook specifiek op deze doelgroep, met diverse voorlichtingscampagnes en interventies.
- Een daling van het overmatig alcoholgebruik van 8,8% naar 5%.
- Een daling van zwaar alcoholgebruik van 8,5% naar 5%. Hierbij is vooral aandacht voor het aandeel zware drinkers onder jongvolwassenen tussen de 18 en 30 jaar.
- 80% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder kent de belangrijke (gezondheids)effecten van alcoholgebruik.
- 100% naleving van de leeftijdsgrens vanaf 2030.

De focus in dit preventie- en handavingsplan alcoholgebruik ligt voornamelijk op de doelen die aan beide aspecten (preventie en handhaving) te koppelen zijn. Het gaat hierbij om het alcoholgebruik van jongeren onder de 18 en het verstrekken van alcohol aan deze jongeren. Er wordt ook ingezet op de andere doelen middels preventieve activiteiten en acties die voortkomen uit het gezondheidsbeleid, 'Jong in Waalwijk' en de 'Koers sociaal domein'.

Het verminderen van alcoholgebruik onder de 18 jaar is een van de speerpunten van het Nationaal Preventieakkoord en wordt uiteengezet in 3 doelen. Uiteindelijk is de doelstelling om tot 0% alcoholgebruik te komen onder de 18 jaar. Deze doelen worden hier weergegeven inclusief de meest recente cijfers van de jongeren in gemeente Waalwijk.

- Het aantal scholieren (12-16 jaar) dat ooit alcohol heeft gedronken (heel glas of meer) daalt van 45% in 2017 naar maximaal 25% in 2040. In gemeente Waalwijk is dit nu 29% (*Dashboard2, z.d.-a*).
- Het deel van de scholieren dat de afgelopen maand alcohol heeft gedronken gaat omlaag van 25% in 2017 naar 15% in 2040. In 2021 betrof dit in gemeente Waalwijk en de hele regio Hart voor Brabant nog 31% van de jongeren (*Dashboard2, z.d.-a*).
- Onder het aantal jongeren dat de afgelopen maand heeft gedronken, daalt het aantal dat binget (5 of meer glazen bij één gelegenheid) van 71% in 2017 naar 45% in 2040. Voor gemeente Waalwijk zijn alleen cijfers bekend over wel of niet bingedrinken (niet als onderdeel van het aantal jongeren dat de afgelopen maand heeft gedronken). Dit percentage is in 2022 20% (*Dashboard2, z.d.-a*).

Op basis van deze doelen, de onderzoekscijfers in gemeente Waalwijk en de gesprekken met de Sociale Adviesraad Waalwijk en de Jongerenambassadeurs Waalwijk, komen we tot twee concrete acties om het preventie- en handavingsbeleid in gemeente Waalwijk te versterken die we in de volgende hoofdstukken verder zullen uitwerken:

1. Een koppeling maken tussen landelijk en lokaal preventiebeleid

We haken aan bij landelijke campagnes en maken deze zichtbaar in gemeente Waalwijk, eventueel met een vertaling naar de Waalwijkse omgeving en jongeren.

2. De koppeling tussen preventie en handhaving versterken.

Preventieve activiteiten en handhaving kunnen verschillen en parallel worden uitgevoerd, maar daarnaast willen we ook dat er een logische opvolging komt van preventie naar handhaving. Een voorbeeld is het aansluiten van een nalevingscontrole op een landelijke campagne (zoals Dry January).

Door middel van bovenstaande acties streven we naar minder zwaar en overmatig alcoholgebruik en een daling van het alcoholgebruik bij jongeren onder de 18 en zwangere vrouwen in de periode dat dit plan van kracht is. Daarnaast beogen we meer bewustwording te creëren bij zowel ouders als jongeren over de schadelijkheid van alcohol. Tot slot streven we naar een verbetering in het de naleving van de leeftijdsgrens. In het schema in hoofdstuk 4 is dit verder uitgewerkt.

4. Preventie

Educatieve activiteiten

Ook de komende periode gaat Waalwijk weer op een effectieve manier aan de slag met de aanpak van (overmatig) alcoholgebruik met name onder jongeren. Uit literatuuronderzoek blijkt dat er bewezen manieren zijn om (overmatig) alcoholgebruik onder jongeren te helpen voorkomen (Wat werkt dossier Jongeren en alcohol, z.d.). Preventie van (problematisch) alcoholgebruik is niet alleen gericht op het individu. Interventies die de omgeving van de persoon beïnvloeden blijken effectiever. Alcoholpreventie vraagt om een integrale aanpak: het tegelijkertijd inzetten van maatregelen op meerdere terreinen. Op gemeentelijk niveau gaat het dan om een gelijktijdige aanpak op de volgende pijlers:

- 1) wet- en regelgeving, toezicht en handhaving
- 2) voorlichting en educatie
- 3) fysieke en sociale omgeving
- 4) signaleren en ondersteuning.

Het zwaartepunt van de gemeentelijke preventieve activiteiten zit in de voorlichting en educatie. Wij sluiten aan op landelijke campagnes en gaan samen met lokale partijen als de GGD, het maatschappelijk werk, het jongerenwerk en het onderwijs aan de slag met voorlichting en educatie. Maar ook gericht op de ouders. Deze partners worden ook ingezet op het gebied van signalering en ondersteuning. Op de volgende pagina staat een overzicht van de doelstellingen met daaraan verbonden activiteiten en partners.

Activiteitenoverzicht preventie en handhaving alcoholgebruik

Passend bij doelstelling	Activiteit	Partners
<p>Alcoholgebruik bij jongeren</p> <ul style="list-style-type: none"> Het aantal scholieren (12-16 jaar) dat ooit alcohol heeft gedronken daalt van 45% in 2017 naar maximaal 25% in 2040. In gemeente Waalwijk is dit nu 29% (<i>Dash-board2</i>, z.d.-a). Het deel van de scholieren dat de afgelopen maand alcohol heeft gedronken gaat omlaag van 25% in 2017 naar 15% in 2040. In 2021 betrof dit in gemeente Waalwijk nog 31% van de jongeren (<i>Dash-board2</i>, z.d.-a) Onder het aantal jongeren dat de afgelopen maand heeft gedronken, daalt het aantal dat binget van 71% in 2017 naar 45% in 2040. Voor gemeente Waalwijk zijn alleen cijfers bekend over wel of niet bingedrinken (niet als onderdeel van het aantal jongeren dat de afgelopen maand heeft gedronken). Dit percentage is in 2022 20% (<i>Dashboard2</i>, z.d.-a). 	<ul style="list-style-type: none"> Interventies op school: zoals Check it out. Voorlichtingsavonden voor ouders en professionals: zoals Uit met ouders. Cursussen opvoedondersteuning. Aansluiten bij landelijke campagnes: Zien drinken doet drinken, IKPAS challenge, Dry January, NIXzonderID en NIX18. Werkgroep middelengebruik waarin wordt bepaald welke activiteiten aansluiten bij behoeften in Waalwijk op het gebied van alcoholpreventie. Ondersteuning vo-scholen en sportverenigingen bij het opstellen en uitvoeren van alcoholbeleid. Ambulante begeleiding aan jongeren. 	<ul style="list-style-type: none"> GGD Novadic Kentron Stichting Jongerencentra Waalwijk (Tavenu) Voortgezet onderwijs
<p>Alcoholgebruik bij zwangere vrouwen</p> <p>Een daling van het aantal zwangere vrouwen dat drinkt van 8,9% naar 4%. Het streven is om uiteindelijk tot 0% alcoholgebruik te komen. Vanuit het gezondheidsbeleid en het programma kansrijke start richten we ons ook specifiek op deze doelgroep, met diverse voorlichtingscampagnes en interventies.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Integrale samenwerking door middel van de Lokale coalitie kansrijke start. Hierin is onder andere aandacht voor het versterken van (aanstaande) ouders in kwetsbare omstandigheden en hun netwerk. 	<ul style="list-style-type: none"> GGD Novadic Kentron Verloskundigen Kraamzorg Huisartsen
<p>Zwaar en overmatig alcoholgebruik</p> <p>Een daling van het overmatig alcoholgebruik van 8,8% naar 5%. En een daling van zwaar alcoholgebruik van 8,5% naar 5%. Hierbij is vooral aandacht voor het aandeel zware drinkers onder jongvolwassenen tussen de 18 en 30 jaar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Inzet op bewustwording eigen drinkgedrag met bijbehorende risico's en het versterken van de sociale norm dat het normaal is om geen of minder alcohol te drinken (IKPAS-challenge). Blijven inzetten op het terugdringen van alcoholgebruik in gemeentelijke ruimten zoals de sportkantine, onder andere door het aanbieden van alcoholarme of alcoholvrije alternatieven.[1] We breiden deze inzet uit, bijvoorbeeld door het gesprek hierover te voeren met onze netwerkpartners. 	<ul style="list-style-type: none"> GGD Novadic Kentron Veilig Thuis
<p>Bewustwording</p> <ul style="list-style-type: none"> 80% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder kent de belangrijke (gezondheids)effecten van alcoholgebruik. 	<ul style="list-style-type: none"> Ouderavonden (ook webinars) om sociale norm te vergroten dat alcoholgebruik onder de 18 jaar schadelijke gevolgen heeft voor de gezondheid. Aansluiten bij landelijke campagnes. 	<ul style="list-style-type: none"> GGD Novadic Kentron Stichting Jongerencentra Waalwijk (Tavenu) Contour de Twern
<p>Naleving</p> <p>- 100% naleving van de leeftijdsgrens vanaf 2030.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Zie hoofdstuk 5: Handhaving 	<ul style="list-style-type: none"> Team leefbaarheid, toezicht en handhaving Halt

[1] De gezonde sportkantine van de gemeente hanteren matigingsbeleid en bieden alternatieven voor alcohol aan. Daarnaast draagt de gemeente het terugdringen van alcoholgebruik ook uit naar sportverenigingen, bijvoorbeeld via Go Healthy. Zij organiseren in 2024 onder andere een inspiratieavond gezonde sportomgeving voor alle Waalwijkse sportverenigingen, waarbij Nix18 en alternatieven voor alcohol aan bod komen.

5. Handhaving

Aanvullende regelgeving

Naast de landelijk vastgestelde bepalingen zoals de leeftijdsgrens, biedt de Alcoholwet gemeenten mogelijkheden om aanvullende regelgeving in te zetten ter voorkoming van (problematisch) alcoholgebruik. Zo kan de gemeente per verordening schenktijden voor paracommerciële instellingen (zoals sport- en muziekverenigingen) vaststellen, happy hours in de horeca verbieden en voorwaarden verbinden aan de alcoholverstreking op evenementen. Dit zijn potentieel effectieve maatregelen om problematisch alcoholgebruik terug te dringen.

Handhavingsactiviteiten

De Alcoholwet schrijft voor dat de wijze waarop het handhavingsbeleid wordt uitgevoerd en welke handhavingsacties ondernomen worden duidelijk moeten zijn. Twee belangrijke aandachtspunten voor het toezicht op de Alcoholwet zijn de naleving van de leeftijdsgrens en het verbod op de aanwezigheid van dronken klanten in de horeca. Het operationaliseren van deze activiteiten vereenvoudigt het om aan te sluiten bij de educatieve activiteiten.

Regelgeving

Het doel van de Alcoholwet is gezondheidsschade door alcohol bij jongeren voorkomen en verstoring van de openbare orde door alcoholmisbruik onder jongeren terug te dringen. Sinds 2014 is de leeftijdsgrens voor het kopen en in het openbaar meenemen van alcohol 18 jaar. Om zo effectief en efficiënt mogelijk te handhaven op dit thema, zetten we de aanpak van afgelopen jaren de komende 4 jaar voort. De aanpak die de gemeente Waalwijk in de komende vier jaar hanteert richt zich op drie pijlers:

1. *Meldinggericht*. De gemeente ontvangt soms meldingen, bijvoorbeeld afkomstig van ouders, en dit vormt altijd een reden om onderzoek te doen naar dergelijke meldingen.
2. *Branchegericht*. Hierbinnen onderscheiden we vier branches waar we controles uitvoeren, namelijk paracommercieel, supermarkten, slijterijen en horeca. De ervaring in de afgelopen vier jaar heeft ons doen inzien dat de meeste aandacht dient te gaan naar bovenstaande branches aangezien daar het meest 'in de fout' wordt gegaan. Ons doel is om te voorkomen dat er alcohol verstrekt wordt aan jongeren. Handhaving is daarbij het sluitstuk. Daarom informeren we de branches voorafgaand aan de controles over de wet- en regelgeving en over het feit dat we hierop gaan controleren. Dit doen we middels een brief die persoonlijk overhandigd en toegelicht wordt.
3. *Evenementen*. Op evenementen komen veel jongeren en daarom vinden we het belangrijk om daar de handhaving uit te voeren.

Strategie

In de komende vier jaar blijven we de nadruk leggen op de volgende onderdelen van de Alcoholwet:

- Leeftijdsgrenzen
 - o Handhaving van het schenken van alcoholhoudende drank aan jongeren onder 18;
 - o Handhaving van het consumeren van alcoholhoudende drank door jongeren onder 18 jaar;
- Exploitatie zonder geldige vergunning.
- Leidinggevende aanwezig.

Gehanteerde aanpak

In de komende vier jaar levert een overtreding altijd een sanctie op. Er wordt geen waarschuwing meer gegeven aangezien in de voorgaande jaren voldoende aandacht is besteed aan voorlichting. Het uitgangspunt dat er aan minderjarigen geen alcohol verstrekt mag worden, wordt bekend verondersteld voor iedereen.

Handhaving is altijd maatwerk binnen de bestaande sancties uit de Alcoholwet en daadwerkelijke sanctionering hangt samen met de omstandigheden.

De wijze van controle

Tijdens alle controles wordt gebruik gemaakt van scholieren van de opleiding Handhaver Toezicht en Veiligheid en/of Politie. Deze scholieren zijn 16 of 17 jaar oud. In de praktijk werkt het als volgt:

De scholier tracht drank te kopen in opdracht van de gemeente. Een toezichthouder, tevens buitengewoon opsporingsambtenaar (BOA) –in burger- observeert de aankoopoging. Wordt alcoholhoudende drank aan de scholier verstrekt dan is er sprake van een overtreding.

Door de inzet van minderjarige scholieren kan er worden gecontroleerd of de verkoper de leeftijd daadwerkelijk goed uitrekent. De praktijk leert dat er geregeld "voor de vorm" om een legitimatiebewijs wordt gevraagd of dat de leeftijd niet goed wordt vastgesteld. Bovendien voorkomt het de discussie over wanneer iemand onmiskenbaar de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. Dit komt het doel van de Alcoholwet, te weten: preventie van gezondheidsrisico's en maatschappelijke problemen die voortvloeien uit het gebruik van alcohol alsook voorkomen van misbruik, ten goede.

Sancties

De sancties die de gemeente Waalwijk hanteert zijn:

- *Bestuurlijke boete*. Na constatering van een overtreding krijgt de overtreder een boete in de vorm van een geldbedrag opgelegd. Deze bedragen zijn wettelijk bepaald;
- *Intrekking vergunning*. In extreme gevallen, bijvoorbeeld bij herhaaldelijke overtredingen of wanneer de leidinggevende niet meer aan de gestelde eisen voldoet, wordt de vergunning ingetrokken. Dit betekent dat de betreffende organisatie geen alcohol meer mag schenken.

De gemeente Waalwijk bekijkt iedere overtreding op zich omdat de ene casus waarin overtreden wordt niet per se de andere is. Alcohol verstrekken aan een minderjarige levert altijd een bestuurlijke boete op. Een overtreding kan echter ook een herstellende sanctie vereisen, bijvoorbeeld in geval er een administratieve overtreding geconstateerd wordt. In geval van herstellende sancties zijn dit de mogelijkheden:

- *Last Onder Dwangsom (LOD)* Een last Onder Dwangsom kan worden opgelegd als iemand zich niet aan de regels houdt. In de Last Onder Dwangsom wordt gesteld binnen welke termijn de overtreding hersteld dient te zijn. Indien deze termijn wordt overschreden dient de opgelegde dwangsom te worden betaald. Een Last Onder Dwangsom is gericht op het beëindigen van een bepaalde overtreding en de rechtmatige situatie te herstellen.
- *Last Onder Bestuursdwang (LOB)* De gemeente kan een Last Onder Bestuursdwang opleggen in situaties waarbij iemand zich niet aan de regels houdt. De gemeente geeft dan zelf opdracht tot de benodigde aanpassing waardoor wel voldaan wordt aan de gestelde regels. De kosten die de gemeente daartoe maakt worden doorberekend aan degene die de regels overtreden heeft.

6. Financiën

De activiteiten worden gefinancierd uit reeds bestaande budgetten en subsidieafspraken met de samenwerkingspartners.

7. Samenwerking en evaluatie

Om resultaten te boeken is samenwerking met lokale partners en het gezamenlijk uitdragen van dezelfde norm ten aanzien van alcohol (bv. NIX18) onmisbaar. Ouders, scholen, sportverenigingen, cultuurinstellingen, jongerenwerk, gemeente, politie, alcoholverstrekkers, organisatoren van evenementen en nog veel meer partners kunnen hieraan bijdragen.

Daarnaast hebben we in gesprek met de Sociale Adviesraad Waalwijk (SAR) en de Jongerenambassadeurs Waalwijk (JAW) signalen gekregen dat het ook belangrijk is om in te zetten op gemeentewijde samenwerking. Tijdens grote evenementen die de Langstraat betreffen, is het belangrijk om met de verschillende gemeentes binnen de Langstraat een uniform preventie- en handhavingsbeleid uit te voeren en uit te stralen. In het kader van het gezamenlijke veiligheidsplan Langstraat vragen we aandacht voor een mogelijk waterbedeefte tussen gemeentes. In de landen om ons heen (België en Duitsland) geldt een andere leeftijdsgrens voor het verkrijgen en consumeren van alcohol^[2]. Dit bleek in de gesprekken met de SAR en JAW een belemmerende factor te zijn voor de effectiviteit van het preventie- en handhavingsplan alcoholgebruik.

Een ander punt van aandacht betreft de aansluiting bij de aanpak van middelengebruik onder jongeren in gemeente Waalwijk. Aangezien dit beleidsplan als wettelijke basis de alcoholwet heeft, komt preventie en handhaving van middelengebruik zoals vapes of drugsgebruik niet in dit stuk terug. Andere vormen van middelengebruik kunnen wel integraal meegenomen in de uitvoering van concrete acties.

Om na te gaan of de activiteiten het gewenste effect hebben gehad en de gestelde doelstellingen zijn bereikt, is evaluatieonderzoek essentieel. De bronnen die zijn geraadpleegd in de probleemanalyse zullen onderdeel uitmaken van de evaluatie.

[2] B/D bier/wijn vanaf 16 jaar; sterke drank vanaf 18 jaar – in Duitsland mag bovendien onder parentale toezicht al vanaf 14 jaar worden gedronken). Ook in Duitsland gaan stemmen op om de leeftijdsgrens te verhogen

Literatuur en bronnen

- Alcoholgebruik | ziektelast.* (z.d.). Volksgezondheid en Zorg. [https://www.vzinfo.nl/alcoholgebruik/ziektelast#:~:text=Alcoholgebruik%20veroorzaakt%201%2C5%25%20van%20totale%20ziekte-last&text=Maat%20voor%20ziektelast%20\('burden,gewogen%20voor%20de%20ernst%20hier-van%20%E2%80%A6](https://www.vzinfo.nl/alcoholgebruik/ziektelast#:~:text=Alcoholgebruik%20veroorzaakt%201%2C5%25%20van%20totale%20ziekte-last&text=Maat%20voor%20ziektelast%20('burden,gewogen%20voor%20de%20ernst%20hier-van%20%E2%80%A6)
- Castagna, G. (2022, 25 oktober). *Cijfers Middelengebruik onder scholieren*. Trimbos-instituut. <https://www.trimbos.nl/kennis/cijfers/alcohol-drugs-roken-scholieren/#:~:text=Middelengebruik%20in%202021,afgelopen%20maand%20ligt%20flink%20lager>
- Castagna, G. (2023, 12 juli). *Cijfers alcohol*. Trimbos-instituut. <https://www.trimbos.nl/kennis/cijfers/alcohol/#Gebruik>
- CBS Statline.* (z.d.). <https://statline.rivm.nl/#/RIVM/nl/dataset/50092NED/table?ts=1699632948305>
- Cotten. (2023a, maart 9). *Cijfers Alcoholgebruik jongeren*. Trimbos-instituut. <https://www.trimbos.nl/kennis/alcohol/alcohol-in-cijfers/cijfers-alcoholgebruik-jongeren/>
- Cotten. (2023b, juni 2). *Jongeren en alcohol: extra gezondheidsrisico's en maatschappelijke kosten*. Trimbos-instituut. <https://www.trimbos.nl/kennis/alcohol/alcohol-en-de-hersenen/gezondheidsrisicos-van-alcohol-bij-jongeren-en-maatschappelijke-kosten/>
- Dashboard2.* (z.d.-a). <https://brabantscan.nl/dashboard/jeugd--0-18-jaar-/middelengebruik>
- Epidemiologen, team Onderzoek GGD Hart voor Brabant. (2020). *Waalwijk Jongerenmonitor 12 t/m 18 jaar, 2019*. In *Brabantscan*.
- Jive.* (z.d.). https://brabantscan.nl/jive?workspace_guid=3844d07f-af21-422f-ab6f-acae854bb3aa
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018). *Nationaal Preventieakkoord: Naar een gezonder Nederland*. <https://www.nationaalpreventieakkoord.nl>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2023, 13 april). *Maatregelen Nationaal preventieakkoord. Gezondheid en preventie | Rijksoverheid.nl*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord>
- Nuchter. (z.d.). *Alcoholverkoop aan jongeren 2023: Onderzoek naar de naleving in de regio Hart van Brabant*.
- Rombouts, M., Van Dorsselaer, S., Scheffers - van Schayck, T., Tuithof, M., Kleinjan, M., & Monshouwer, K. (2020). *Jeugd en riskant gedrag 2019: Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren* (Nr. AF1767). Trimbos Instituut.
- Trimbos-instituut. (2022, 17 november). *Verhoging leeftijdsgrens alcohol - Trimbos-instituut*. <https://www.trimbos.nl/aanbod/webwinkel/af1333-verhoging-leeftijdsgrens-alcohol/>
- Trimbos-instituut. (2023, 27 september). *Nederlandse jongeren weten beter dan volwassenen dat alcohol schadelijk is - Trimbos-instituut*. <https://www.trimbos.nl/actueel/extern-nieuws/nederlandse-jongeren-weten-beter-dan-volwassenen-dat-alcohol-schadelijk-is/>
- Van DHW naar alcoholwet: de belangrijkste wijzigingen | VNG.* (z.d.). VNG. <https://vng.nl/nieuws/van-dhw-naar-alcoholwet-de-belangrijkste-wijzigingen>
- Verantwoord leren drinken bestaat niet - IKPaS.* (2023, 22 augustus). IKPaS. <https://ikpas.nl/actueel/achtergrond/verantwoord-leren-drinken-bestaat-niet/>
- Wat werkt dossier Jongeren en alcohol.* (z.d.). Loketgezondleven.nl. <https://www.loketgezondleven.nl/gezondheidsthema/alcohol/wat-werkt-dossier-jongeren-en-alcohol>
- Wetten.nl - Regeling - Alcoholwet - BWBR0002458.* (2023, 5 oktober). <https://wetten.overheid.nl/BW-BR0002458/2023-10-05>